

University of Groningen

Het topje van de ijsberg

Boschman, Nienke; Hacquebord, Louwrens; Veluwenkamp, Jan Willem

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2005

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Boschman, N., Hacquebord, L., & Veluwenkamp, J. W. (editors) (2005). *Het topje van de ijsberg: 35 jaar Arctisch centrum (1970-2005)*. (Volume 2 redactie) Barkhuis Publishing.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Afstudeerproject in Oost-Groenland, meer dan een studie

C.E. ten Cate

Juni 2002. Temidden van een groep Japanse toeristen behangen met camera's loop ik het trapje af van de Fokker 50 en zet voet op Kulusuk International Airport – East Greenland. Nog een beetje daas na twee dagen reizen en maanden van intensieve voorbereiding zie ik uit over een zee van ijsschotsen en een hemel van het helderste blauw. Spitse bergen vormen de horizon. Wat is het uitzicht hier onvoorstelbaar mooi. De Japanners nemen ernstig foto's van elkaar voor het kleine luchthavengebouwtje. Zij mogen een paar uurtjes hier rondlopen en zullen dan weer hetzelfde vliegtuig terugnemen naar IJsland. Mijn avontuur is koud begonnen – nog drie maanden te gaan. Ik pak een helikopter en reis door naar wat de hoofdstad van Oost-Groenland wordt genoemd, Tasiilaq.

In het kader van het afstudeerproject voor mijn studie Scandinavische taal en letterkunde met als specialisatie Arctische Studiën van het Arctisch Centrum aan de Rijksuniversiteit van Groningen heb ik als student drie maanden in Oost-Groenland doorgebracht met het bestuderen van het toerisme in de regio Ammassalik. De veldwerkperiode ontstond in het kader van een stage en een eindscriptie. Ik heb stage gelopen in het cultuurhistorisch museum van de districtshoofdstad Tasiilaq (ca. 1800 inwoners) en in The Red House, een sociaal werkgelegenheidsproject dat zich inzet voor de ontwikkeling van duurzaam toerisme in de regio Ammassalik. De combinatie van beide instituten leverden inzichten en ervaringen op binnen de Oost-Groenlandse samenleving en cultuur en in het fenomeen toerisme. Dit resulteerde in de eindscriptie *Toerisme als middel van bestaan in Oost-Groenland*, waarbij nader ingegaan wordt op het toeristisch product van Ammassalik en het functioneren daarvan.

Het moment dat ik voor het eerst voet op Kulusuk Airport zette en uitkeek op Groenland luidde een belangrijke periode in mijn leven in. Voor de student Ten Cate was het een periode met de enorme uitdaging om observaties en materiaal om te zetten in een eindscriptie. Voor de persoon Ten Cate was het een heel belangrijke ervaring door de hartverwarmende contacten en de confrontaties met een keiharde werkelijkheid. Uiteraard konden niet alle ervaringen een plek krijgen binnen het afstudeerproject, daarvoor waren sommige gebeurtenissen te emotioneel en dat zou afbreuk doen aan het wetenschappelijk niveau. Toch zijn emoties vaker een drijfveer geweest voor Arctische onderzoek en niet in de laatste plaats een uitvloeisel ervan. Denk aan de afsluitende woorden van

Fridtjof Nansen in zijn *Farthest North*: “The ice and the long moonlit polar nights, with all their yearning, seemed like a far-off dream from another world – a dream that had come and passed away. But what would life be worth without its dreams?”

Op het eerste gezicht lijkt het zomerse Tasiilaq een Scandinavisch kustplaatsje. Vrolijk gekleurde houten huisjes, een haventje en de daarbij horende bedrijvigheid staan tegen een Groenlandse achtergrond van indrukwekkend spitse bergtoppen, ijsbergen en een boomloze doch kleurige subarctische vegetatie. Bij nadere inspectie volgt voor de argeloze toerist daarop vaak een anticlimax. De romantisch aandoende mistflarden boven de fjord blijken afkomstig van de rokende vuilstort. Afval ligt overal, behalve in de groene vuilnisvaten die door de gemeente zijn geplaatst. Op het pleintje voor de supermarkt heeft een groepje dronken stadsbewoners zich verzameld en overal volgen de waakse ogen van vastgeketende sledehonden de toeristen op hun weg.

Tot begin jaren 1950 werd er aan de Groenlandse oostkust nog vrijwel uitsluitend op traditionele wijze geleefd als jager-verzamelaars, waarbij families gedurende de korte zomers in huidtenten van vangstplaats naar vangstplaats trokken. In de winter voegden de mensen zich in grotere verbanden bijeen in semi-ondergrondse huizen van steen, graszoden en drijfhout, met een huiden dakbedekking. Na een periode van acht maanden konden de huizen weer worden verlaten. De dakhuiden werden opgerold en meegenomen om als tentdoek dienst te doen en Moeder Natuur zorgde tijdens de zomer voor de grote schoonmaak. Het afval was immers van louter organische aard en de *pitera*, een valwind afkomstig van de ijskap die orkaankrachten kan aannemen, blies weg wat niet direct verging of wegspoelde met de regen. De *pitera* is tegenwoordig medeveroorzaker van het huidige afvalprobleem op straat. De Groenlandse bodem is vrijwel nergens met een humuslaag bedekt, zodat men ook niet in staat is de vuilstort met een laag grond te bedekken zoals dat bij ons gebeurt. Opruimen van het zwerfafval lijkt weinig zin te hebben als de natuurkrachten het even later weer met veel geweld verspreiden.

Tegenwoordig leven de Oost-Groenlanders in permanente woningen, al hebben velen van hen nog altijd behoefte om 's zomers van horizon te veranderen. Ik zag veel mensen uit Tasiilaq vertrekken om familieleden op te zoeken in de rondom gelegen nederzettingen, of om langere tijd uit jagen of vissen te gaan. Een uit Tasiilaq afkomstige familie zet steevast elk jaar de tent op het kampeerterrein aan de rand van de stad.

De zeehond vormt van oudsher nog steeds het hoofdbestanddeel van het menu. Robbenvlees is tevens belangrijk als voedsel voor de sledehonden en een goede jager geniet nog altijd een hoog aanzien. Toeristen vergapen zich aan de opgespannen huiden, aan het zeehondenvlees dat aan stellages hangt of op de daken te drogen ligt, aan de jagers die met hun buit aankomen of aan de vrouwen die met hun speciale vrouwenmessen de zeehonden villen.

Net als in andere culturen gebeurde, verloopt de entree van de West-Europese cultuur en de daarbij behorende normen en waarden niet zonder conflicten. Voor een leven naar westers voorbeeld, waarvan een vertekend beeld wordt verkregen door televisieseries, muziekclips en reclames en door de toeristen, ontbreken in deze regio de mogelijkheden. De staat biedt sociale bijstand, maar desondanks gaan veel, vooral jonge, mensen gebukt onder een gebrek aan perspectief. Vanuit de omliggende nederzettingen trekken veel jongeren naar Tasiilaq, op zoek naar werk en welvaart. Daarnaast is er vanaf de jaren 1970 sprake van een ongeorganiseerde verhuizing naar West-Groenland en Denemarken. Met name voor jonge vrouwen blijkt een bestaan in de stad aantrekkelijker dan in de nederzettingen. Slechts weinig jongeren slagen er daadwerkelijk in werk te vinden. Bovendien voelen ze zich door hun vertrek uit de nederzetting vaak ontheemd en verliezen ze de – vaak sterke – band met hun familie. Alcoholverslaving, misdaad, depressiviteit en een extreem hoog zelfdodingscijfer zijn verschijnselen die zich juist in Oost-Groenland voordoen.

The Red House staat onder meer voor het eenvoudige hotel dat opgericht is door de uit Zuid-Tirol afkomstige Robert Peroni. Sinds 1980 woont hij vrijwel permanent in Oost-Groenland, temidden van de inheemse bevolking. Samen met de inwoners van Tasiilaq en zijn Groenlandse zakencompagnon, outfitter Tobias Ignatiussen, probeert hij sociaal en milieuvriendelijk toerisme in deze regio van de grond te krijgen. Doel van *The Red House* is het creëren van arbeidsplaatsen, met name voor Oost-Groenlanders met sociale problemen, en deze mensen de mogelijkheid bieden om te reïntegreren in de maatschappij.

Mijn collega's in the Red House bestonden in 2002 en later in 2003 uit een vijftal Europese vrijwilligers en een wisselend aantal jonge Groenlanders in loondienst als schoonmaakpersoneel, keukenpersoneel en bediening en klusser. Daarnaast waren er op dat moment een kok en kantooremployee met een vast contract aangesteld, allebei afkomstig uit Tasiilaq. De banen dienden gelijktijdig als trainings- en opleidingsplaatsen. Mensen die vast zaten in hun leven benutten vaak deze mogelijkheid om weer greep te krijgen op hun leven. Voor toeristische excursies werkte de organisatie samen met ongeveer dertig jagers uit de hele gemeente (ca. 3000 inwoners) onder leiding van de reeds eerder

genoemde Groenlandse outfitter Tobias Ignatiussen. Deze jagers bepaalden wanneer ze behoefte aan extra werk en inkomsten hadden.

Tijdens mijn werk en vrije tijd ontwikkelden zich intensieve contacten met de bewoners. Aanvankelijk hadden ze vooral een vrolijk karakter. Groenlanders staan bekend om hun brede lach en hun enorm ontwikkelde eigenschap om de humor van de meeste situaties in te zien. Je hoeft echter niet heel lang met de mensen op te trekken om te begrijpen dat zich achter hun vrolijke oogopslag een complexe gevoelswereld schuilgaat. Uiteraard is dit de meeste mensen niet vreemd, Groenlander of Nederlander. Echter, de enorm positieve uitstraling van veel Groenlanders maakt je op het eerste gezicht blind. Ik had vooral een speciale band met Asser, die bij Peroni in huis woonde en klusjes verrichtte als eenvoudig timmer- en schilderwerk, het aansteken van de oliekachels of als bootsmaatje tijdens toeristische tochtjes. Asser werd in 1977 geboren in de meest afgelegen nederzetting in de gemeente, Isortoq (ca. 115 inwoners). Isortoq ligt vrijwel tegen de ijskap en heeft een geheel eigen karakter. Het lijkt met recht verder van de 'bewoonde wereld' te liggen dan de andere nederzettingen. Hij stamde uit een gealcoholiseerde jagersfamilie en een aantal van zijn broers en zussen had door zelfmoord of ziekte het leven gelaten. Ofschoon hij zelf reeds lange tijd in Tasillaq woonde, sprak hij bijna dagelijks verlangend over Isortoq en zijn familie en nam zich telkens voor terug te keren. De keren dat hij daadwerkelijk probeerde er een nieuw leven op te bouwen liep dat op niets uit en dan verscheen hij weer als klusjesman in the Red House.

Ik loop via het uitgesleten paadje omhoog naar ons huis, tussen de buurhuizen door. Moet me bukken voor een waslijn. Ik ruik het wasmiddel, een vaag bloemengeurtje in deze ijzige omgeving. Op het terras van ons huis zitten Asser en Robert Peroni op een houten bankje in de zon. Als ik het trapje opklim komt Asser naar me toe. Een alcoholwalm slaat me in het gezicht. Zojuist heeft hij bericht gekregen dat zijn oudste broer zich heeft verhangen. Ik zie sporen van tranen op zijn gezicht. Hij kijkt me aan en begint een verhaal in het Groenlands waar ik geen touw aan vast kan knopen. Hij draait zich om naar Robert en zegt iets tegen hem. "Asser wil dat ik je vertel dat hij zojuist besloten heeft nooit meer een druppel alcohol aan te raken", zegt Robert in het Engels. "Hij heeft net drie flesjes bier kapot gesmeten." Ik kijk weer naar Asser, zie nu inderdaad dat hij niet heeft gedronken. De walm moet dus afkomstig zijn van de kapotte bierflesjes, waarvan de scherven op de grond getuigen. Ik geef de jongen een knuffel en op zijn verdrietige kop verschijnt een ondeugend lachje. "Asavakkid – I

*love you!" Hij gaat nog harder lachen en geeft me een por in mijn zij.
"Uloqatserpua, I'm sorry!"*

Er ging niet gek veel tijd voorbij tot we hem weer beneveld in de stad aantreffen. Het alcoholgebruik in Groenland is iets waar buitenstaanders vaak sterk afkeurend op reageren en wat ook altijd weer aangehaald wordt in (reis)literatuur. Hoewel op dit moment cijfers over de lokale alcoholconsumptie ontbreken, ligt het getal hoog. In 1996 lag het landelijk gebruik per hoofd van de Groenlandse bevolking ouder dan 14 op 12,6 liter puur alcohol per jaar. Vooral elke tweede vrijdag, de dag waarop loon en bijstand uitgekeerd worden wordt er veel gedronken. Onderzoek heeft uitgewezen dat er, naast een relatie met de misdaad (vooral diefstal en geweld), een verband bestaat tussen het alcoholgebruik en het hoge zelfmoordpercentage.

Het is een vrijdag in september 2003. 's Morgens vroeg word ik gewekt door enthousiaste kreten van Asser en Elise. De oranje zwaailampen in de stad zijn aan, een piteraqaq is in aantocht! Het is echter de bedoeling dat ik morgen naar huis zou vliegen. Aangezien de storm pas tegen de avond wordt verwacht zie ik het somber in, alle vluchten zullen geannuleerd worden. Je weet immers dat je in Groenland nergens vast op kunt rekenen en het enige waar we ons mee bezighouden is de voorbereiding voor de storm. Alle losse materialen rondom het huis moeten worden opgeborgen. Luiken en deuren moeten stevig gesloten worden, kachels gecheckt. Het is merkwaardig om te zien dat er velen zich verheugen op de storm, de mensen zijn de hele dag onrustig, gaan uit, feestvieren, de straat op. Ook Asser gedraagt zich merkwaardig. Hangt de hele ochtend om me heen, klemt zich aan me vast en is tegen de middag spoorloos verdwenen. Als hij tegen het eind van de middag non stop begint op te bellen blijkt hij ontzettend dronken te zijn. Zijn telefoontjes nemen steeds een ander karakter aan. Op een gegeven moment is hij duidelijk agressief en we besluiten de politie te waarschuwen, welke belooft een kijkje te nemen. Ik vertrouw het niets, hoewel hij daarna weer gekalmeerd opbelt, ondermeer om "Uloqatserpua" te zeggen. Daarna horen we niets meer van hem, tot de politie ons over zijn ophanging informeert...

Stormen razen voorbij, de zon gaat onder, komt weer op. Het afstudeerproject is ten einde, de scriptie geschreven, de studie voltooid. Herinneringen blijven.

SUMMARY

As a final part of my Masters in 'Scandinavian Languages, Literature and Arctic Studies' at the University of Groningen, I undertook the project "Tourism in East Greenland", spending six months in the Ammassalik region in 2002 and 2003. An internship took place in Tasiilaq (with about 1800 citizens) at the cultural historic museum and I took part in a social employment creation programme, called 'The Red House Project'. The combination of these two provided different experiences and understanding of the complex society and culture of East Greenland, as well as of tourism as a phenomenon. This resulted in the final thesis "*Toerisme als middel van bestaan in Oost-Groenland*", in which the tourist product in Ammassalik and its performance are examined in detail.

Not only can this project be considered to be a big challenge in the sense of converting observations and material into the final thesis, but on a personal level it turned out to be a valuable period as well. Personal experiences however do not deserve a place in the project, while an emotional charge would demean its character. In spite of this, emotions have in fact frequently been the motive behind Arctic studies, not to mention the emotional involvement which has so often developed from taking part in projects in the Arctic.

Behind the scenes, society in East Greenland is facing many difficulties after the introduction of West European culture and values. Until the 1950's, the inhabitants of Greenland's east coast lived more or less exclusively in a traditional way, as hunter-gatherers. Changes in their lifestyle came very fast. These days a lot of people are suffering from a lack of prospects, unemployment, alcohol addiction, crime and depression. Forced to leave the small communities, they often feel uprooted and it is tragic to see that this part of Greenland is now known for an extremely high suicide rate. For me, working, living and building friendships with people facing these conditions has left enduring memories, which continue after studies and theses have been completed.